

Ziel zoekt zin

zilt

Pauline Weseman

ZIEL
ZOEKT
ZIN

Hoe verder als je geloof het niet meer doet

Ziel zoekt zin
Hoe verder als je geloof het niet meer doet

Pauline Weseman

ISBN 978-90-93198-35-7
ISBN e-book 978-90-93198-36-4
NUR 700

Tekst © Pauline Weseman (met uitzondering van de duidende artikelen uit Deel 2)

Fotografie omslag: © Nienke van Denderen

Fotografie binnenwerk: © wordt per foto aangegeven

Opmaak binnenwerk: Gewoon Geertje

© Uitgeverij Zilt 2022
Alle rechten voorbehouden.
www.uitgeverijzilt.nl
www.paulineweseman.nl

INHOUD

Voorwoord	9
DEEL 1 – DE ZOEKTOCHT	17
Essay – Pauline Weseman	19
<i>Geloven op het hellende vlak</i>	
Interview – Johan Roeland	27
<i>‘Ik koester de notie van het uitblijvende antwoord’</i>	
Reportage – Christelijke meditatie	37
<i>Een gevulde stilte die omhult als een deken</i>	
Interview – Sicco Claus	43
<i>‘God is niet meer los te denken van mijn lichaam’</i>	
Interview – Ria Weyens	51
<i>‘Ik voorzie een paradigmawisseling in het christendom’</i>	
Reportage – Christelijke yoga	59
<i>‘In de naam van de vader, de zoon en de heilige geest, aum’</i>	
Interview – Maarten Vogelaar	65
<i>‘In deze nieuwe reformatie zoeken we de heelheid van geest, ziel en lichaam’</i>	
Reportage – Jongerencommunity LUX	75
<i>Zingeving voor yuppen, met een knipoog naar Jezus</i>	
Reportage – Duurzame diaconie	81
<i>‘Kerk zijn is naar elkaar omzien’</i>	
Reportage – Theatrale hermeneutiek	87
<i>Geen preek, maar zelf op zoek naar het geheim van een tekst</i>	
Interview – Rikko Voorberg	93
<i>‘Het is niet mijn taak om de kerk te veranderen’</i>	

Reportage – Meditatieve kunstwandeling <i>Jezus' dood raakt aan alle momenten van vertrek</i>	103
Reportage – Christelijke leefgemeenschappen <i>Een oase van rust in een chaotische wereld</i>	109
Interview – Janneke Stegeman <i>'We hebben bevrijding nodig van het beeld van een onschuldig christendom'</i>	117
Reportage – Christelijk klimaatactivisme <i>'Zoals wij omgaan met de aarde is een dikke middelvinger naar God'</i>	125
Reportage – Christelijke wellness <i>Dichter bij God door aromatische massage</i>	133
Reportage – Ecstatic dance <i>Dansklooster breekt heilige huisjes af</i>	139
Reportage – Reis van de eenvoud <i>Black Friday? Deze Zwolse broeders prediken de eenvoud op Black Friarday</i>	147
Reportage – Verhalenhuis Utrecht <i>Elkaar verhalen vertellen voor verbinding en voedsel voor de ziel</i>	153
Interview – Samuel Lee <i>'Geloven is een verhaal. Zonder verandering geen verhaal.'</i>	159
Reportage – Waterspiritualiteit <i>Wie God wil ontmoeten, gaat de zee in</i>	169
Interview – Mariecke van den Berg <i>'Voor mij schuilt God in de ommekeer, het omdenken'</i>	175
Reportage – Muziekpelgrimage <i>Luisterend wandelen naar innerlijke vrede</i>	183
Reportage – Straatperformance <i>Alles voor de kunst en het uitdragen van liefde</i>	191
Interview – Rik Zutphen <i>'Speel en bid, improfeteer en improviseer'</i>	199
Reportage – Spoken word in De Rituelenfabriek <i>Hoe de Droominee je leert rituelen te maken</i>	207
Essay – Terugblik serie 'Nieuw christendom' <i>Ik vond de moed om op te staan</i>	215

Slotinterview	223
<i>Als je het geloof der vaderen kwijt bent, maar God blijft rondspoken in je leven</i>	
DEEL 2 – DE DUIDING	229
Essay – Onder zoekers	231
<i>Johan Roeland & Mariecke van den Berg</i>	
Essay – Passie voor de mens en voor God	247
<i>Joris Vercammen</i>	
Essay – Gezocht: klein café aan de haven voor reisgenoten	261
<i>Johan ter Beek</i>	

VOORWOORD

Dit is het verhaal van de zoektocht van tientallen gelovigen. Mensen die misschien ooit met hart en ziel gingen voor een god, een geloof, de bijbel, daar hun levenskeuzes op baseerden, trouw naar de kerk gingen en misschien nog gaan, geloofden dat dit het enige wereldbeeld was, gehoorzaamden aan God en daarmee dachten recht te doen aan mensen en zichzelf. In alle oprechtheid, consciëntieus.

Dat gold ook voor mij. Ik groeide op als orthodox gelovig, evangelisch meisje, het prototype braverik. Ik herinner mij hoe ik elke ochtend op mijn knietjes voor het bed stille tijd hield. Dat hield in dat ik uit het jongerendagboekje *Sleutel* een bijbeltekst met uitleg las, tot God bad en daarna in vol vertrouwen aan mijn dag begon. Alles zou goed komen, God zou mij beschermen, ik was immers onvoorwaardelijk geliefd door God en hij had het beste met mij voor. Het was veilig en overzichtelijk. God bepaalde welke weg ik moest gaan. Het voelde zo waar allemaal, zo echt, zo goed. Niets kon mij gebeuren.

Tot alles begon te schuiven. De realiteit brak erdoorheen. Antwoorden bleven uit, het leven liep anders, mensen bleken anders, ik hield het niet vol geen fouten te maken, waren het trouwens nog wel 'fouten'? Mijn moeder ging dood, mijn man ging dood. Stapsgewijs sneuvelde de ene harde waarheid na de andere. God bleek niet de god die ik dacht dat hij was. Had ik mij vergist? En als dit God niet was, wie is er dan? Is er wel een god? Het was een verlies van kinderlijke onbevangenheid, een gevoel van verraad soms, mij bekocht voelen, vervreemding en eenzaamheid.

Dit is het verhaal van mensen die ook op zo'n hellend vlak terecht kwamen en die ondanks deze crises toch nog iets met het christendom willen, het laat hen niet los. Ze stamelen, zoeken, weten niets meer zeker, maar dat hoeft ook niet meer. Liever niet. Maar wat nu, wat dan wel?

Dit is ook mijn verhaal. In mijn persoonlijke zoektocht naar hoe nu verder en naar gelijkgestemden bedacht ik een journalistieke serie waarin ik mensen over hun worsteling wilde bevragen. Wanneer ging het bij hen schuiven, waar moesten ze doorheen, waar kwamen ze op uit qua ideeën en vormen? En ik was benieuwd naar het grotere geheel. Is er sprake van een beweging en hoe groot is deze beweging dan, met welke gedeelde kenmerken? Hoewel ik aangaf hier zelf echt geen tijd voor te hebben, overtuigde *Volzin*-hoofdredacteur Greco Idema mij ervan de serie toch zelf te gaan maken, aangezien ik precies die beweging vertegenwoordigde. Ik ging overstag. Soms weet je dat je iets nu moet doen. Dit boek is de vrucht van die keuze.

Een goed signaal dat je een thema te pakken hebt dat leeft en waar behoefte aan is, is dat zo'n project gaat rollen. En dat deed het. Ik kaartte het idee aan bij Johan Roeland, theoloog en antropoloog bij de Vrije Universiteit Amsterdam (VU), en Nico de Fijter, destijds chef religie & filosofie bij *Trouw*. Zij reageerden meteen enthousiast en sloten aan. Hetzelfde gold voor iedereen die ik voor de serie benaderde, van de een kwam ik bij de ander.

En zo schreef ik voor *Volzin* tussen september 2020 en juli 2021 twee persoonlijke essays en negen interviews met voortrekkers in het christendom, medeploeters die bekend en minder bekend staan om hun vernieuwende ideeën. Zij waren net als ik het christendom opnieuw aan het uitvinden, nu geschoeid op een persoonlijke leest. Om een zo compleet mogelijk overzicht te krijgen van de vele nieuwe ideeën, zocht ik naar diversiteit in leeftijd, gender, kerkelijke en culturele achtergrond, levensgeschiedenis en thematiek. Het werden negen totaal verschillende, uiterst persoonlijke en kwetsbare gesprekken over verlies, schaamte en ver-

driet. Ik heb een diep respect voor wat zij hierover durfden te delen met het publiek. Gesprekken en contacten om te koesteren.

Tegelijk maakte ik voor *Trouw* reportages over nieuwe, vernieuwende vormen van het christendom. Waar ontstonden die, in welke behoeften voorzagen zij? Deze serie liep tot juli 2022. Na overleg met Nico kwam ik tot een thematische indeling, op grond van research en voorgesprekken met kenners over: waar gebeurt het momenteel? Ik ontdekte gaandeweg dat het zich vooral op zes-tien terreinen afspeelt. Van muziek en dans tot meditatie en klimaactivisme.

Cruciaal voor mij was dat er ook vanuit deskundigen, onderzoek en wetenschap iets over te zeggen viel, denk aan kunst, hermeneutiek, theopoëtica, rituelen en storytelling. Juist omdat er nog zo weinig over het nieuwe christendom bekend is, wilde ik in duidende kaders naast de reportages de thema's, activiteiten, kenmerken van deelnemers met aantallen zoveel mogelijk kunnen funderen, scherp krijgen, zodat bleek dat deze vormen niet op zichzelf stonden. Daar zocht ik de meest concrete en uitgekristalliseerde vorm bij, omdat ik daar journalistiek en inhoudelijk het meest mee uit de voeten kon. Het moest een echt vernieuwende uitingsvorm zijn waarin het christendom zich nu presenteert buiten de kerkdienst op zondagochtend om. Ook moest er een doordachte theorie of methode aan ten grondslag liggen, gebaseerd op (christelijke) bronnen. Daardoor vielen heel veel vormen af, vormen die te veel alleen voor de gezelligheid, te pril, te tijdelijk of te weinig gefundeerd waren. Of ze overlaptten – naarmate de serie vorderde – te veel met al behandelde thema's. Deze intensieve selectieprocedure is niet in de serie terug te zien maar kostte de meeste tijd. Het bewijst vooral hoe pril en zoekend het nieuwe christendom, naast en na het traditionele christendom, nog is. Het zou in dat opzicht net zo interessant zijn te onderzoeken wat er níet door mij is beschreven, binnen en buiten de reportages om. Programma's die nog niet helemaal soepel verliepen, vormen die níet aansloegen en weer verdwenen.

Een grote moeilijkheid was dat de serie zich bijna volledig afspeelde tijdens de coronapandemie met diverse lockdowns. Met veel afgelaste activiteiten en aanpassingen aan de coronaregels, meer afstand en minder deelnemers. Bij de reportage over het maatjesproject van Hart voor Zwolle bijvoorbeeld, hartje winter 2021, vernikkelden we van de kou omdat alles zich buiten moest afspelen, met hulde aan de deelnemers. Tegelijk bleek de coronatijd een inspirerende tijd die leidde tot verstillen en reflectie, nieuwe keuzes en vormen, zoals waterspiritualiteit en een muziekwandeling.

De reportage is voor mij het meest mooie zintuigelijke, levendige genre maar heeft om diezelfde reden ook zijn beperkingen. Voor dit genre is het van belang dat er iets te beleven valt. Dat zijn geen lezingen met een meeknikkend publiek, hoe boeiend de inhoud ook kan zijn. Dat bracht met zich mee dat het interactieve op de voorgrond stond. Dit heb ik enigszins in evenwicht proberen te brengen met de duidende kaders en de meer beschouwende interviews, maar neemt niet weg dat daardoor misschien een wat interactiever beeld van het nieuwe christendom is ontstaan dan er in werkelijkheid is. Er gebeurt ook zoveel moois en vernieuwends daaromheen, buiten en zeker ook binnen kerken. Dit blijft daarom in de eerste plaats een journalistiek en geen wetenschappelijk onderzoek. Mijn doel was dat mensen zich hierin konden herkennen, zich erkend voelden en geïnspireerd raakten, ontdekten dat ze niet de enigen waren die twijfelden. En dat gebeurde. Ik had vooraf niet verwacht dat het onderwerp zo speelde en kreeg al snel vele reacties en een grote groep trouwe volgers op social media.

Dit boek bestaat uit twee delen. In het eerste deel, de zoektocht, staan alle 28 artikelen bij elkaar. Ik zette de reportages in chronologische volgorde en plaatste daartussen de interviews uit *Volzin*, wanneer zij thematisch en persoonlijk op elkaar aansloten. Verhalenhuis Utrecht van Gottfrid van Eck en het interview met post-pinksterpredikant Samuel Lee waarin hij pleit voor het ver-

tellen van meer verhalen in het christendom staat bijvoorbeeld bij elkaar. Rond vier van de negen geïnterviewden voor *Volzin* – Rikko Voorberg, de Droominee, Maarten Vogelaar en Sicco Claus – maakte ik een reportage in *Trouw*. Ook die interviews staan bij de betreffende reportages, al zat er tussen de publicaties soms een jaar tijd.

Het tweede deel bevat de duiding van mijn journalistieke zoektocht door vier kenners. Johan Roeland en bijzonder hoogleraar feminisme en christendom Mariecke van den Berg waagden zich aan een wetenschappelijke duiding vanuit theologisch en sociologisch perspectief. Lastig blijkt dat wel. Hoe vind en duid je een beweging die wetenschappelijk haast onvindbaar is? Is er wel een beweging en hoe nieuw is deze? Ze komen op interessante gedeelde kenmerken die te omschrijven zijn als neoromantisch christendom.

Vereerd ben ik met de bijdrage van Joris Vercammen, emeritus aartsbisschop van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland. In zijn afscheidsrede in september 2021 besteedde hij ruim aandacht aan mijn zoektocht als mede-parochiaan. Zijn boeiende analyse was voor mij aanleiding hem te vragen deze bijdrage om te schrijven voor dit boek. Resultaat is een wetenschappelijk stevig onderbouwd essay, waarin Vercammen het nieuwe christendom analyseert, eerlijk en persoonlijk is over zijn eigen worsteling in zijn rol als kerkelijk leider, en afsluit met een doorwrocht en concreet pleidooi voor charismatisch leiderschap.

Theoloog en kerkvernieuwer van het eerste uur Johan ter Beek vroeg ik naar zijn visie op wat er nu wel en niet werkt in nieuwe vormen voor de zoekende christen, op grond van zijn ervaring en mijn reportages. Waar kan de nieuwe christen terecht? Wat is daarvoor nodig? Ter Beek is enigszins teleurgesteld over het verleden maar hoopvol over de toekomst, en vertaalt dat in concrete adviezen zoals de noodzaak van een bedding en een community.

Mijn wens is dat de bijdragen van deze auteurs voer worden voor discussie over een nieuw fenomeen, dat het leidt tot nieuwe ideeën en vormen, binnen en buiten de kerk. Want dat het anders kan en moet, laat dit boek hopelijk wel zien. Te veel mensen haken nu af, terwijl ze juist zo zoekend zijn. Mijn andere droom is dat makers en deelnemers meer samen optrekken. Daar zijn de eerste stappen voor gezet, zoals in het inspiratiefestival De Proeverij, georganiseerd in samenwerking met de Protestantse Kerk in Nederland, de VU en *Trouw*, 31 oktober 2022.

Wat de zoektocht mijzelf opbracht, schrijf ik uitgebreider in mijn laatste essay *Ik vond de moed om op te staan*. Naast herkenning vond ik vooral erkenning voor de weg die ik ga. Het blijft zoeken. Kwetsbaar zijn went niet. Ook durf ik te zeggen dat ik met de mensen die ik ontmoette tijdens dit project iets van een nieuwe community heb gevonden, het blijkbaar prettig vind mij onderdeel te voelen van een groter geheel. Hoe verbindend, heilzaam en troostend bleek het te zijn je worstelingen te delen met anderen. Het meest particuliere blijkt het meest universele, je reist niet alleen. Ondertussen kwam ook ik tot nieuwe vormen. Ik geef inmiddels schrijfretraites en begeleid zoekers met eenzelfde zoektocht en hoop dat ze via het hellende vlak en de crisis mogen beleven hoe zinvol het leven kan zijn.

Ik ben oneindig veel mensen dankbaar. Allereerst mijn man Boudewijn Koops die mij door zijn leven én zijn dood laat leren wat onvoorwaardelijke liefde en veiligheid is. In zijn leven leerde hij mij beide te herkennen en ontvangen, na zijn dood moest ik die in mijzelf ontdekken. Dat is een doorlopend proces dat mij steeds dichterbij mijzelf brengt. In het delen daarvan ervaren we iets van God of het goddelijke, iets dat elke religie overstijgt. Dit overstijgende – wat Boudewijn allang doorhad – begin ik nu langzaam te begrijpen.

Daarna bedank ik Johan Roeland, Greco Idema en Nico de Fijter en zijn opvolger Marije van Beek. Zonder hun medewerking, vele

gesprekken en begeleiding was dit boek er niet gekomen. Vooral de vele inspirerende kopjes koffie met Johan zijn onvergetelijk. Ik dank alle tientallen geïnterviewden voor hun bijdrage, groot en klein, voor het delen van jullie levensverhaal en zoektocht. Zonder jullie openheid, kwetsbaarheid, jullie toestemming mee te mogen kijken en te luisteren, jullie vertrouwen het diepste van je ziel met mij te delen, had ik niet zo tot de kern kunnen gaan.

Ook alle wetenschappers, onderzoekers en deskundigen dank ik, voor jullie inzet, enthousiasme en tijd wanneer ik jullie soms tot op het bot naar concrete duiding vroeg bij de reportages.

Ik dank uiteraard *Volzin* en *Trouw* voor het publiceren van de artikelen, het vertrouwen, de vrijheid en ruimte die ik kreeg en ervoer mijn eigen journalistieke pad te mogen gaan.

Ik noem Bram Petraeus, vaste fotograaf bij deze serie, en Werry Crone die fotografeerde bij Verhalenhuis Utrecht en water-spiritualiteit. Dank voor jullie schitterende foto's en in meerdere opzichten scherpe blik. Ook voor jullie flexibiliteit als de plannen op het laatst wijzigden, het ter plekke anders liep of als ik jullie naar weer een andere kant van het land stuurde, in alle vroegte, in de avond, in het weekend. Jullie ondervonden aan den lijve hoe tastend, experimenteel en fluïde het nieuwe christendom is en dat het vaak niet bepaald christelijke tijden hanteert. Het was een eer en genot met jullie samen te werken.

Dank aan de medeschrijvers aan dit boek: Johan Roeland, Mariecke van den Berg, Joris Vercammen en Johan ter Beek voor hun wijsheid en tijd zich te verdiepen in een waardevolle en prikkelende bespiegeling op en adviezen voor deze beweging.

Dank ook aan alle mensen, nieuw gevonden zielsverwanten binnen en buiten de (social) media die ik naar aanleiding van de serie op mijn pad kreeg en die mij in hun gesprekken inspireerden, mij hielpen mijn eigen verhaal en zoektocht scherper te krijgen en mij op nieuwe wegen zetten.

Ook dank aan VU-stagiaire Suzanne van Bart die een eerste wetenschappelijke verkenning deed naar het nieuwe christendom.